

olvasását, és még közelebb visznek Bonhoeffer gondolatvilágához.

c) A formai megjegyzések végén költői kérdésem is van: Miért a „vészna” *keresztény* és miért nem a „vastagnyakú” *keresztényen* szó szerepel a könyvben?

Visky S. Bélát mindenki szerény és alázatos embernek ismeri. Annak idején Imre Lajos bácsihoz kötve hallottam egy szállóigévcé vált mondat. An-

nak mintájára, hogy „Mire olyan büszke?”, Imre Lajos a kérdést a szerénykedő és alázatoskodó lelkészre így alkalmazta: „Hát ez mire olyan szerény?” Visky Bélának van mire szerénynek lennie.

Juhász Tamás

(Elhangzott 2015. május 12-én a Kolozsvári Protestáns Teológia dísztermében megtartott könyvbemutatón.)

Recenzió – kicsit másként

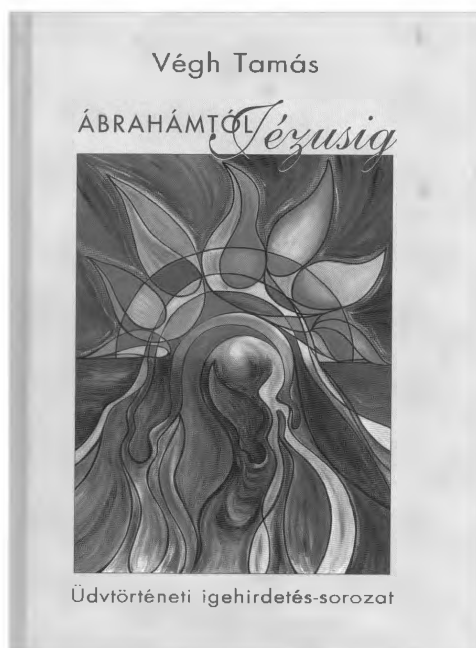
Végh Tamás:

Abrahámtól Jézusig. Üdvtörténeti igehirdetés-sorozat.

Saját kiadás, Budapest 2014. 375 old.

Bevezetőül elárulom, hogy nem vagyok híve a prédikációs köteteknek. Általában unalmasnak találom azokat. Leginkább azért, mert az írók és szerkesztők többnyire elfelejtik azt az alapvető szabályt, hogy más az előbeszéd, és más az írásmű stílusa. A szemünk sűríti a szöveget, s ami hallgatva érdekesítő, az olvasva bosszantóan agyonmagyarázás, közhelyektől, szóismétlésektől hemzsgő lehet – vagyis a gondolati elkalandozásra rengeteg alkalmat kínál az olvasónak.

Ezúttal mégis kivételt teszek, s mint amikor valaki rablóból pandúr lesz, én is átállok a másik oldalra, a prédikációs kötetet ajánlok táborába. Végh Tamás a Budapest-Fasori Református Egyházközség lelkészének *Abrahámtól Jézusig* című kötetét tárgyalva olyannyira átpártolok, hogy másoknak is ajánlom ezt a műfajt. Sőt még azt is megpendítem, hogy szerintem minden, az ötödik X-et betöltött

lelkésznek szert kellene tennie saját üdvtörténeti szövegekönvre. Igaz, nem mindenkinek adatnak olyan gondnokok és presbiterek, mint Végh Tamásnak. Őt ugyanis gyülekezetének gond-

nokai és presbiterei biztatták arra, vagy talán meg is fenyegették, hogy üdvtörténet-prédikálási kalandját, amely végül is öt évet vett igénybe (ld. 264. old.), még nyugdíjba vonulás előtt egy olyan prédikációs-kötet kiadásával zárja, amelyet hitösszefoglalóként lehet átadni az utódoknak, illetve az utókornak. A kötet végül is 375 oldal lett. Ha manapság már a csecsemőknek is van digitális lábnyomuk a Facebook révén, akkor miért ne lehetne minden lelkipásztornak egy-egy ilyen egyedi és hiteles üdvtörténetet értelmező prédikációs kötete? Mint ahogyan pályafutása végén minden valamirevaló írónak illik megírnia saját magát, hacsak ugyan ezt még nem tette volna meg a korábbi években.

Kezdjük a könyvbemutatót azzal, hogy kiknek is ajánlom a könyvet. Azoknak, aki „enciklopédikus” biblia-, pontosabban üdvtörténeti ismeretekre vágyanak. Nem pusztán egy-egy igemazsola lelki hatástörténetére, hanem szívesen beiratkoznának olyan bibliaiskolába, ahol nem száraz ismeretekkel tömik a fejet, hanem az életet, nagyivű üdvtörténeti – filmes nyelvvel szólva – panorámás nagyított és a lelki belsőszobákat egyaránt élvezhetik. Akik olyan igehirdetésre vágyanak, amely fogyaszthatóra fűszerezi még a legunalmasabb vagy szinte már taszító ószövetségi részeket is.

Ajánlom továbbá azoknak, akik szerint az a nyerő, ha ahhoz az üdvtörténethez, amelyről jó néhány könyvtáryi anyag született, a könyvhegyek helyett most egyetlen kézbe vehető kötetben juthatnak hozzá. Ez a prédikációs kötet tehát a szervezett felnőttoktatásnak is nélkülözhetetlen tan-

könyve. De ismerek olyan asszonyt, akinek ugyan nem erőssége a napi bibliaolvasás, viszont szenvedélyes képtárlátogató. Ez a könyv számára is lehetőséget ad, hogy végre olvasmányosan elevenítse fel a maga gyermekkori bibliaismeretét, és hogy a bibliai tárgyú festmények is megvilágosodjanak előtte.

Ajánlom továbbá annak, akit érdekelnek a gyülekezeti és egyéni sikertörténetek, vagyis útmutatót keres a pozitív gondolkodás begyakorlásához, és az aktualizált világvégvárás helyett a 21. századi, vagyis napjaink üdvtörténeire kíváncsi. S ha valakit az a gondolat foglalkoztat, hogy „jó lenne megtérni, de hogyan is kezdjem”, ebből a kötetből igen gazdag példatárat gyűjthet magának. Ha pedig valaki egyszerűen lelki életet élni kívánna elkezdni, akkor ebben a kötetben olvasmányos sorvezetőre fog találni reggeli vagy esti csendességéhez. De tudnia kell azt is, hogy mindezt nem lehet „büntetlenül” rendszeresíteni életünkben. Ugyanis ha valaki lelki munkanélküliségként kezd bele az igehirdetés hallgatásába, mielőtt felelősen, a Lélek által és Végh Tamás szavain át már kézbesítették is neki a behívót „gyülekezeti közmunkára”. Mert a szerző teológiája szerint csak a szolgálat hitelesíti a megértett Igét.

Javasolom azoknak is, akik krízisintervencióhoz vagy katasztrófák elhárításához keresnek irodalmat, mert a kötetben bőséges anyagot találnak a verembe rekedt életek szabadulásélményeiből.

Ajánlom továbbá a kötetet azoknak, akik kíváncsiak egy mai pesti lelkes lelkiségére, érdeklik a prédikáció-

genezisek. Az, hogy miként lesz egy sok ezer éves zsidó iratból olyan mai életformáló üzenet, amely átszűrődött Isten-látásán, a prédikátor kegyességén, teológiáján, családi és gyülekezeti életén.

Ha valaki nem érti pontosan, mit takar a szótárban fellelhető krisztocentrizmus fogalma, s ezért olyan példatárat keres hozzá, amely a laikus számára is fogható, szintén talál magyarázatot ebben a kötetben.

Ha valaki meg akarja tudni, hogy miként gondolkoznak a „bibliaszövevényesek”, vagyis posztmodern körünkben hogyan fest a pietizmus, itt eligazításra lelhet. Gazdag példatárát látja majd annak a keresztyén radikalizmusnak, amely a teljes életgyógyulást célozza meg, nem pusztán a tünetmentesítést.

Ha valaki Végh Tamás életrajzát kívánná megírni, akkor ez a prédikációs kötet anyagot szolgáltat számára ebben a tekintetben is, de azok számára is, akik a Budapest-Fasori Református Egyházközség 21. századi története, illetve gyülekezetszervezési munkája iránt tanúsítanak érdeklődést.

Ha valaki belefáradt a köldöknéző individualizmusba, és szert akar tenni valamiféle még le nem járt szavatoságú közösségi gondolkodásra, hazaszeretetre, közéleti jelenlétre, szintén haszonnal olvashatja ezeket a prédikációkat.

Ha valaki nyelvészeti bűvárkodást akar végezni, akkor ez a kötet iskola-példája annak, hogyan lehet egyszerűen és közérthetően, de nem banálisan vagy primitíven és közhelyesen beszélni Istenről, olykor némi kegyes szlenggel fűszerezve, olykor pedig az

ellentmondások bátor feltárásával izgalmassá téve a beszédet. Mindezt pedig úgy, hogy a „rólam van szó” lélegzetelállító történéseibe avassuk be a hallgatót és az olvasót. Szóval, hogyan is hangzik egy kánaáni nyelvtől mentes, emelkedett, de nem a hívek feje felett elzúgó közbeszéd.

Ha valaki meg akarja tanulni, hogy is kell a hallgatót elvezetni a Bibliához kíváncsiságfelkeltő történetekkel, és azután elhíttetni vele, hogy jóllehet egy ideig a bibliai időköt bejárva messzire kalandozunk, de biztosan leérünk majd ide a padokban ülő, olykor hitelenséggel küszködő „egyszerű” lelkéhez is, Végh Tamástól elleshet néhány ügyes fogást. Vagyis azt, hogy miként lehet stand-by működésben tartani még a Mari nénik figyelmét is, mert a jelenlévők biztosra vehetik, hogy hamarosan ők maguk is terítékre kerülnek Dávid vagy Ezékiel után. Ebbe a folyamatba beleértődik az igehirdető is, aki olyan atmoszférát teremt, amelyben hallgatóit szüntelenül arról biztosítja, hogy amit beszél, azt nemcsak másoknak, hanem saját magának is prédikálja.

Ha valakit érdekel az a fajta inkluzivitás, amely képes hidat ácsolni a szakmaiság, a bibliatudományok, a héber és görög idézetek, a kortörténeti ismeretek közlése, a kontextusok rengetege és a Józsi bácsik lelkivilága közé, hogy tehát átjárható legyen a két világ, és hogy egyik se rekesztődjék ki, akkor ez a könyv kielégítheti kíváncsiságát.

Ajánlom a kötetet azoknak is, akik nemcsak Isten megértésére vágnak, és nem pusztán tiszta észérvekkel operálnak, hanem hajlandók mobili-

zálni a másik agyféltekéjüket is, és fogékonyak az érzelmek húrjain játszó vers- és énekidézetek holisztikusabb üzeneteire is.

Végezetül pedig azoknak is figyelmebe ajánlom, akiknek a megterhelt egyháztörténelem ellenére és a jelenlegi egyházi visszaélések közepette még mindig van bátorságuk afelől érdeklődni, hogy mit is jelent posztmodern korunkban ez a majdhogynem idegen szó: életszentség, szóval, ha ez iránt érdeklődnek, akkor válasszák Végh Tamás könyvét.

Most pedig következzenek az állítások bizonyítékai. A kötet teljesen új, mostanság szokatlan, mondhatni illegitimé degradált világlátást közvetít, s ebben a bibliai történelem és napjaink történései kapcsolódnak össze. Tudom, ennek nagy hagyománya van a prédikációirodalomban, de ezt sokan megkérdőjelezzik sorainkban. Ez a tárgasság azonban Végh Tamásnál univerzálisabb, aki napjaink eseményeit üdvtörténeti távlatból szemléli. Ugyanis ő egyszerre hirdeti a kozmikus Krisztust és a személyes megváltót.

Üdvtörténeti kameraváltások

Az univerzalitás és az aktualizálás váltakozását szemlélteti például az, amikor a szerző Saul királyságának kudarcáról prédikál: „Isten hatalmas irgalommal [...] készíti a Messiás eljövételét, még ha ezer esztendőre vagyunk is a Messiás születésétől [...]. Isten nemcsak távoli jövőt készít, hanem készíti ennek a népnek a közeli jövőjét is. Dávidot, a szíve szerinti királyt elhívja [...]” (95. old.) Ezután az üdvtörténelem aktualizált politikai környezetre vált, amikor Dávidról be-

szélve egyfajta bibliai hatalomértelmezést ad, s egyben útmutatást arról, hogy mit is tehet a kisember. Így zárja a prédikációt: „Dicsőség neki, hogy nemcsak Dávidot választotta, a szíve szerint való királyt [...]. Uram, adj a mi népünknek, nemzetünknek szíved szerint való vezetőket, akik átadják neked a szívüket, és egyetlen gondolatuk van: Mi az Isten akarata? – Még álomnak is szép. De ne hagyjuk abba az imádságot.” (99. old.)

Az összekapcsolást a következő változat is illusztrálja: „Amíg hallod az Igét, jobb pozícióban vagy, mint Saul. Ő már eltompult, ő már nem jött volna be a fasori templomba.” (104. old.)

Végh Tamás úgy prédikál, hogy bedolgozza saját magát és a hallgatóságát az üdvtörténetbe. Ő maga beszél arról, hogy az üdvtörténeti prédikációsorozatban egy távoli kamerával az évezredes isteni tervet láttatja, egy közelivel pedig az aktuális állomást: „Ugyanígy történik a mi életünkben is, ha figyeljük az Igét. Van egy távolabbi kamera [...], és láthatjuk, hogyan kavargó a 21. századi világtörténelem, és Isten is viszi előre az ő üdvtörténetét. Ha pedig a közeli kamerával figyelünk személyes életünkre, akkor láthatjuk, hogy Istennek egyen-egyenként terve van velünk.” (82. old.) Ezt a bibliai történetekbe való bevonást szemlélteti a következő idézet is. „Bárhol megállíthatjátok Pál apostol életének a filmjét, ez a program megy. Most csupán csak egy gyors átkötés a mába: Ha a múlt hetedet megállítjuk bárhol, Testvérem: Ennek a programnak a keretében zajlott?” (373. old.) Vagy máshol: Jézus a „mennybemenetele után is szertejár ebben a világban. És jót tesz. Hogyan,

kinek a lábán? [...] De jó, ha már a te lábodon is...” (256. old.)

Egy másik alkalommal így hozza a földre Ézsaiás látomásának nagyon elvont történéseit: „»Dicsősége betölti az egész földet« – mondogatják a szeráfok. Isten Szentségének a Földön való megjelenését csak a hívő emberek látják, amikor átéljük életünkben, mit cselekedett Isten. Nálunk is szállóigévé lett, hogy »látta az Urat«. Abban, amit rendezett, cselekedett. [...]» (159. old.) Ezek az alkalmazások megnyitják az utat az üdvtörténeti részvételhez: „Ezért történt az üdvtörténeti folyam évezredekén át, hogy neked és nekem egyszer csak lehetőségem adódjon [...]. Ezért pályázik a szívedre meg a szívemre az Úr. Ezért nem éri be kevesebbel.” (99. old.) Vagy máshol Dániel eltökéltsége arra vonatkozóan, hogy mindenben Istennek enged, ezt pedig a konfirmandusokra alkalmazza: „Behelyettesíthetitek Dániel helyébe a neveteket [...]: eltökéltétek szívetekben, hogy mindenben az Úrnak szeretnétek engedelmeskedni.” (207. old.) Ez a szüntelen kameraváltás teszi nagy ívűvé a beszédeket: a bibliai tájak és az üdvtörténeti távlatok olykor egy félmondat után a személyes életünk „tyúkpöreibe” illeszkednek. Így az igehirdetések soha nem lebegnek a föld felszíne felett, hanem hallatlanul emberszabásúvá válnak a fantasztikusan kreatív alkalmazások révén. Példa erre a kánai menyegző alkalmazása. Hogyan lesz valóság a jézusi csoda egy megtért alkoholista számára? A borból bútor, olyan új lakberendezés, amelyet meg tudott vásárolni az el nem ivott pénzből (257. old.).

A kameraváltásokra jellemzően az egyik pillanatban még Babilonban szemléljük, hogyan változtat kisebbségi politikát a birodalom új vezetője, Círus, a másik mondatban már Kelet-Közép-Európában vagyunk, s azután az iskola- és óvodaalapító faszori gyülekezet történetének kellős közepéből szemléljük a szabadulástörténetet, bizonyítékul annak, hogy a világhódítók felett is áll „egy hatalmasabb Úr”. (217. old.)

De ilyen Saul elnagyolt engedetlensége az amalekiták elpusztításával kapcsolatban (1Sám 15). Néhány sorral odébb már itthon vagyunk a zugban történő borkimérésnél s a magyar adómorálnál. (90. old.)

Másik alkalommal szinte megfilmesítve látjuk Athén utcáit és templomait, és átérezzük Pál gyötrelmét, aki a lehetetlenre vállalkozik: hősieségtudatukból akarja kimenteni az athénieket. Ott ténfereg az agorán, eljut az Aeropágoszra is, s néhány sorral odébb az igehirdető átteszti az athéni kudarcot a faszori gyülekezet-történetbe: „Az egyik budapesti lelkipásztor mondta: Ha én a megtérésről határozottan, világosan beszélek, ki fog ürülni a templomunk.” (337. old.) Ezzel pedig a kudarc fogalmának viszonylagosságát jelzi.

Siker-, vagyis áldásorientáltság

De persze tévedés volt leírni ezt: Pál kudarca. Mert ez Végh Tamás megtérésével véglegesen töröltetett az ő szótárából. Ő addig forgat minden eseményt, amíg az sikertörténetté alakul. Jóllehet Pált kigúnyolták a beszéde elhangzása után, Végh Tamás mégis belekapaszkodik azokba a so-

rokba, amelyek szerint „néhány férfi is csatlakozott hozzá, és hívóvé lett”. Ezt a zsenge eredményt rögtön aláhúzza egy ószövetségi igével, miszerint „Isten Igéje Athénban sem tér vissza üresen [...]. (Ézs 55,11)” (336. old.) Megvallom, ez a már-már gyermeken tántoríthatatlan sikercentrikusság egy idő után kíváncsivá tett. A kötet olvasásakor az ószövetségi Akház uralkodása következett (174. old.), amikor az ellenséges haderő már közeledik egy totálkáros országhoz, és Ézsaiás próféta hiába beszél arról, hogy „ha nem hisztek, nem maradtok meg” (Ézs 7), mert a király a veszébe rohan. A szöveget olvasva, szinte már szurkoltam magamban, hogyan fog az igehirdető mindebből személyes jót kihozni, s íme, a beszéde végére mégis rátalált a Mt 6,33-ra: „Keressétek először Isten országát”. És az előjelek pozitívrá váltottak, mert az igehirdető megjelölte a sikerre vivő utat, nevezetesen Isten országának prioritásában. Saulnál pedig, akinél nem következett be a jó vég, mert ahhoz át kellene írni a Bibliának ezt a fejezetét, az igehirdető még a bejezés előtt Dávidra vált, nem hallgatva el azt, hogy ő sem volt makulátlan. „Oh, de nagyon más ez a két ember. Saul és Dávid. S most kimégy a templomból [...], vagy Saul szívével, vagy Dávid szívével mégis tovább.” (93. old.)

Végh Tamás azonban nemcsak a Biblia magyarázatában sikercentrikus – Jézus feltámadása óta a rossz nyelvek szerint valójában minden papnak „happy end”-re kell kihoznia a történeteket, s minderre 20 perc áll rendelkezésére –, hanem az aktualizálásában, a példák idézésében is. Akár

olyan áron is, hogy olykor előlegezi a megtérőnek a változás tartósságát. Idéz egy férfit, aki „elitta, amit elihattott [...]” – majd így folytatja: „Kíváncsian várom, majd figyelem, hogyan bontja ki lépésről lépésre az életét.” (125. old.) Természetesen vannak olyan konstellációk is, amikor nem telik ki egy emberéletből a sikeres vég, de hallgatóságát akkor is biztosítja erről: „Isten nem az ő életének idejére adta a meghallgatást.” (188. old.) A halálos beteg asszony tragédiáját is győzelemre fogalmazza át, amikor így idézi a beteg szavait: „Amennyiben ezzel a betegséggel lejár az ő földi élete, neki nem vesztesége van, hanem nyeresége örökre. Milyen nagy kincs, ha valaki így láthatja Isten ígéretét.” (228. old.) Vagy annak a hangsúlyozása, hogy „nem sokallja a mi örömeinket, amikor azt mondja, hogy ne tedd, hanem kevesli” (189. old.). Ezzel a lemondást is átkódolja. Valójában ezzel a különbségtétellel pontosítja a siker fogalmát: „más a siker, és más az áldás”. Ha tehát Végh Tamás szerűen akarnék fogalmazni, akkor ez úgy hangzana, hogy az igehirdető tántoríthatatlanul áldásorientált. A boldogságot is így definiálja: áldás alatti élet (166. old.), és lefordítja ezt a gyermekek nyelvére is. Amikor egy példaként idézett kisfiú afelett aggódik, hogy a sok éneklés vajon nem lesz-e unalmas a mennyekben, akkor így válaszol neki: „Amit legjobban szeretsz, szorozd meg százszal, és akkor én még nem mondtam semmit: olyan boldogság lesz odaát.” (286. old.) Szinte szuggerálja belénk a meggyőződését: „Te már vesztes soha nem leszel, ha a te életedben ez a for-

rás felfakad. Bármi történhet veled, te már győztes leszel.” (269. old.)

Tankönyv és megtérés minta

Ez a kötet teljes mértékig tankönyv is. Nem csupán az egymásra építkező fejezetek révén. Rengeteg buzdítás hangzik el benne, hogy a hívek olvassák el otthon azt az egész fejezetet, amelyből a textust választotta (319. old.). Vagy máshol így ajánlja Ézs 40–55. részeit: „Jó volt nekem tegnap minden fejezetet végigolvasni. Mint amikor valaki vitamindús táplálékból nagyon sokat eszik, úgy tele lett a szívem ezekkel a vigasztaló ígéretekkel hordozó, gazdag, mély igékkel. Ha valaki megteheti, vasárnap délután [...] olvassa végig ezeket a fejezeteket.” (167. old.)

De tankönyvrészlet lehetne az is, ahogy a Biblia létrejöttéről beszél: „Az első mondat, amit leírtam, amikor az előkészületek után hozzáálltam az igehirdetés kidolgozásához, ez volt: Pál apostol kilép a Bibliából. A második [...], ami az eszembe villant: De hiszen akkor még nem is volt Biblia!” (369. old.) S ezek után nagyon szemléletesen beszél a Biblia keletkezéséről. Pontosan azért, mert ilyen tanulásra serkentő prédikációs kötet ez, talán érdemes lett volna az egyes igehirdetések után irodalomjegyzéket is mellékelni.

De nemcsak bibliaismereti tankönyv ez, hanem megtérési útmutató is. Nemcsak sikercentrikus az igehirdető, de radikális életmegváltoztató is: „Így élünk mi emberek: kérjük és várjuk a könnyebbséget a mi Urunktól. Ahelyett, hogy hagynánk, hogy a megváltásnak a lehetőségét bevezesse a szívünkbe, az életünkbe.” (238. old.)

Máshol negatív példaként említ valakit, aki alvászavarával keresi meg: „Amikor azt mondtam: Jézushoz kellene átállani, azt válaszolta: Ja, a megtérésre gondol? Azt nem! Én csak ezektől az álmoktól szeretnék megszabadulni.” (351. old.) A radikális életút-váltás legkézzelfoghatóbban annak a balesetet túlélő üzletasszonynak az élete példázza, akinek wellness-központja, amely azelőtt az orgiák helye volt, a lelki megújulás központjává lett, ugyanis „Isten keze belenyúlt [korábbi] ötletébe” (345. old.), és szó szerint felrobbantotta azt.

Jóllehet az újjászületés titok, Végh Tamás mégis szinte a megcsinálhatóságig konkretizálja ezzel a kötetnyi megtérésmintatárral. Módszere az, hogy szavakat ad, és utánamondásra készíti a változáskeresőt. Egy lelki-gondozói beszélgetést pedig így zár: „Mondjuk el ezt imában is az Urnak. Megtettük.” (125. old.) Máshol négy lépésben fogalmazza meg: „Hogyan végzi az Úr a szabadítást az életünkben?” – teszi fel a kérdést (351. old.). Majd megválaszolja. Az első: világosságot gyújt szívünkben, agyunkban, a második a bűnvallás, a harmadik: „tagadjak meg minden kapcsolatot a Sátánnal, vagyis települünk át Isten országába, a negyedik elhatárolódni a bűn világától. Mindezt a lelkigondozó jelenlétében.” (351. old.)

Jeremiás elhívása kapcsán így foglalja össze a megtérést: „Nagy változás egy ember életében, ha onnan, hogy terveim vannak magammal, Istenem, légy szíves ezek mögé beállni és segíteni [...], és eljut oda, hogy Istenem, rájöttem, megértettem, hogy Neked terved van énvelem. Mégpedig nagyon

jó terved, amit szeretnél kibontani. Istenem, egész szívemmel ráállok! Ezt jelenti a megtérés.” (183. old.)

Talán nem blaszfémia egy módszertani párhuzam megemlítése. A Hellinger-féle családállítás dolgozott ki olyan oldó és kötő formulákat, amelyeket Végh Tamás alkalmaz a cezúra, a régi életből az új életbe való megérkezés érzékeltetésére.¹

Ezek az újjászületési történetek olyan sokszor szerepelnek a könyvben, hogy a lelkipásztornak már-már kijárna valamiféle tiszteletbeli lelki bábasági cím, mert valószínűleg – Pál apostol értelmezése szerint – sok-sok lelki gyermeket tudhat magáénak.

Lelkészi és gyülekezeti biográfia

Ezek a lelki gyermekek aztán soha nem maradnak árván, hanem rögvest integrálódnak a gyülekezet nagy családjába. Kevés olyan prédikációs kötetet olvastam, amelyben ilyen erős „mitudat” lenne, mint éppen ebben. A prédikációkban nyomon követhetők a gyülekezeti történések. Olvashatunk a kezdetekről. Ezen a lelkész és a gyülekezet együttélését értem. Nevesítve áll előttünk a kilencvenes évek elején Kelemen Lajos gondnok hite és bátorsága az újjáépítésre (227. old.). De visszatérően idéződnak meg a közös nyári táborok eseményei (125. old.), úgyhogy ember legyen a talpán, aki ezek után ne vágyakozna közéjük. Hallunk a babamama körről is (164. old.), arról, hogy kezdetben alig volt gyermek, aztán a

megtért szülők „teliszülettek a templomudvart” (165. old.). A keresztkérdések-tanfolyam kapcsán egy fiatalasszony megtéréséről hallunk, és arról, hogy az együttélés után összeházasodnak (356. old.). Nagyon sok más gyülekezeti tag történetéről is olvasunk, de ezekben mind kirajzolódnak az üdvtörténeti mintázatok. Végh Tamás így vall erről: „Akik követték az üdvtörténeti sorozatot, bizonyára észrevették, hogy szinte mindig visszacsatolok a 2000 évvel ezelőtti eseményekből, történetekből a mi időnkbe, a gyülekezetünkbe.” (315. old.)

Persze hozzá kell tennünk, hogy az üdvtörténetnek nemcsak a fásori használati utasítását ismerhetjük meg, hanem magát a karakteres igehirdetőt is. Ne kerteljünk, a kötet egyik semmihez nem hasonlítható érdeme az, hogy az üdvtörténet véghtamásított változatban találja, vagyis a hús-vér ember örömeivel és bukásával. Ettől annyira emberi, és annyira követhető. Olykor vicces mer lenni a szószéken, és egy-egy humoros történetet is idéz (ld. kalapácsütés, 107. old.). Nagy erénye, hogy akármennyire is áldásorientált, feltárja a kudarcait is, nem retusál, és nem a sztárpapságra gyűr, bár minden esélye megvan hozzá. Teljesen megértem azt az igehallgatói beszólást, amely szerint: „Úgy szeretjük, amikor magáról beszél a nagytiszteletű úr, különösen, ha a kudarcairól. Mert akkor megnyugszunk, hogy nekünk is van esélyünk.” (274. old.)

¹ Egy példa. Egy édesanya a szülésben meghalt. A fia úgy érezte, az ő életének is rossznak kell lennie, mert ezt diktálta a tudattalan elégtétel igénye. A terapeuta azonban ezt mondatta ezzel a fiatalemberrel a családállítás során: „Enyém az élet, amiért te fizettél, és azzal hálálom meg neked, hogy széppé teszem. Kérlek, áldj meg, és a saját életemet élem.” In: Thomas Schaefer: *Ami a lelket megbetegíti, és ami meggyógyítja. Bert Hellinger pszichoterapeutikai munkássága*. Bioenergetic Kft., Budapest 2001, 52.

Az örök érvényű Ige jelenidejűsítése azt is jelenti a véghtamásított változatban, hogy számtalan önéletrajzi adalékot találunk a gyermekkoráról, a tudóbajáról, és arról, hogy miként gyógyult ki ebből (214. old.), a megtéréséről (307. és 308. old.), az elhivatásáról, a teológus diákságról (264. old.), a lelkési szolgálat megkezdéséről Salgótarján gyülekezetében (241. old.), a fóti lelkészségéről (219. old.), a lelki megújulásáról (308. old.) és a fasori megválasztásról (336. old.). De beszél igehirdetéseiben az új evangélicizációs stílus bevezetésének kérdésességéről (336. old.), az intézményalapítások kockázatairól és persze a sok anyagi gondról, Józsi bácsi örökségéről (227. old.), a kárpátaljai evangélicizációról (344. old.). Talán nem véletlenül lett a kötet utolsó prédikációja a 2Tim 4,6–8: Pál befejezi küldetését. „Az apostol számára vége a földi útnak, és nincs rácsavarodva a szolgálatára [...], mintha az életünk azon múlna, hogy jaj, nehogy már abba kelljen hagyynom.” (374. old.)

Viszont miközben letagadhatatlanul arcot ad a mondandójához, szüntelenül túlmutat önmagán, és refrénszerűen ismétli, hogy ő csak eszköz a Mindenható kezében, s magának csupán a kivitelező szerepét adja. Mert mint írja: „Nem lehet lokalizálni, hogy az Úr erejét befogjuk, mintha gyűjtőlencse lenne, és mi arra használjuk, amire akarjuk. Ő használja azokat, akik odaadják magukat neki.” (345. old.) De krisztocentrikus gondolkodásában a bibliai hősök is csupán eszközök: „Nem Pál nagyságáról van szó [...], hanem az Úr Jézus Krisztus nagyságáról, a Szabadítóéről. Akit hor-

doztak ezek az emberek, és hordozott Ő – végig az úton.” (370. old.) Dánielről ezt írja: „Dániel csak előképe Jézus Krisztusnak”. (209. old.) Máshol pedig ezt mondja: „Mert Jézusnak nem bennünk, emberekben van bizodalma, hogy majd megoldjuk Isten országa ügyét. Abban volt bizodalma, hogy Isten milyen kegyelemmel munkálkodik bennünk.” (222. old.)

De pontosan személyessége és egyéni hangvétele menti meg attól, hogy egy-egy teológiai kegyesség kliséit szajkózza. Jóllehet igehirdetésében nem tagadhatók el a bibliaszövetséges gondolkodásmód jellemzői: a verbális inspiráció, „a Biblia az első mondatról az utolsóig az élő Isten kijelentése” (121. old.), az Ige megkérdőjelezhetetlen autoritása, a megtéréscentrikusság (306. old.), a kizárólagosság, a dualista gondolkodás: „Vagy az Úrnak engedek, vagy a Sátánnak engedek.” (91. old.) „Vagy Istennel élsz együtt, vagy a démonokkal.” (179. old.) Az ökumené kritikus távoltage is ennek a zárt gondolkodásnak az ismérve (122. old.). Van, ahol érződik a „ne tedd” negáció-túlsúly (pl. *Pál Efézusban*, 344–352), amikor tiltássorozatot részletez. Ez azonban kevésbé jellemző rá, mert amint azt korábban részleteztem, prédikációiban a pozíciók a hangsúlyosak.

Végh Tamás bibliaszövetséges volta mellett (vagy ellenére) rendelkezik a skatulyamentes gondolkodás bátorságával, s érvelési mintázataiban megőrizte egyéni hangját. Például Ézsaiás személyéről ezt írja: „Úgy látom, nem kell nekünk görcsösen ragaszkodnunk ahhoz, hogy Ézsaiás 200 esztendővel ezelőtt mondta ezeket az igéket [...], nyugodtan elfogadhatjuk, Ézsaiás ne-

ve alatt egy hűséges Isten ember szólt.” (167. old.)

Az is nagy erénye, hogy nem dimenzionálja túl magát, lelkigondozása során nem ad direktívákat (szemben kegyességi irányzatával). Nem akarja eldönteni, vállalja-e a beteg a műtét kockázatát, hanem segít áttenni a kérdést transzcendens síkra. „Elkezdtem neki arról beszélni, hogy itt egy még nagyobb kérdést kellene rendezni. Akár vállalja a műtétet, akár nem, milyen Istennel a kapcsolata?” (174. old.) Mindez az ézsaiási *ha nem hisztek, nem maradtok meg* ige illusztrációjaként került a szószerkekre. Máshol pedig valaki a munkahelyi gondjával keresi meg a lelkipásztorát. Itt sem ad választ, csak annyit, hogy imádkozik azért, hogy adja meg Isten az aszszonyynak azt, amit a főnökének kell mondania. (166. old.)

*Prédikációgenezisek és a hallgatóság
figyelmének felkeltése*

Ami a személyességet illeti, ide tartoznak még a prédikációgenezisek. Ezek mintázzák meg azt az igazságot, hogy a prédikátor személyisége munkaeszköz, élettörténete pedig teológiai alapanyag. Végh Tamás abba az izgalmas folyamatba enged betekintést, hogyan elevenedik meg az antik vallásos szöveg, és illesztődik rá egy-egy aktuális élethelyzetre, majd az egyéni lelki eledelen túl hogyan válik egy közösség lelki táplálékává. „Amikor készültem az igehirdetésre, bennem zsongott, hogy valami nem volt kerek a múlt heti lelkészkonferencián” – írja, s máris párba állítja Saul képmutatását saját hívő önelégültségével, ahogyan a konferencián jelen volt (90. old.). De hangot

kap a szakmaszeretetet is: „Mi az az új, ami számomra annyi örömet adott? Majdnem így mondom: olyan izgalommal tölti el a szívemet?” (286. old.) Ilyenkor a hallgatóság nyilván önkéntelenül is irigyelni kezdi a beszélő örömét, megindultságát. Vagy máshol ezt írja: „Bocsássátok meg, ha a magam kis örömét hasonlítom ehhez a nagy szabadulásművelethez” (Babilon; 214. old.) Ismét máshol: „Átmelegíti a szívemet, milyen szerető Istenünk van. [...] Nem unalmas, elvont filozófiai igazságokat közöl velünk, hanem érdekes, krimyszerű történetekkel is tele van a Szentírás.” (31. old.) Olykor pedig kétségeit tárja fel: „Megvallom, tusakodtam azon, szabad-e kilépni a történet kereteiből, és kiemelni ezt a két kicsi szót, hogy »őrizővé tett«.” (135. old.) Vallja azt is: „Életünk különböző helyzeteiben más és más hangsúlyt kap ugyanaz az Ige.” (219. old.) Ennek kapcsán beszél arról, hogy a Haggeus kori (Hagg 1) templomépítés üzenete hogyan aktualizálódott a főtí parókia-építés és a fasori építkezések idején. (220. old.)

Nemcsak az izgalmas, hogy miként szüli meg az igehirdető a prédikációt, hanem az is, hogyan fogadtatja el azt a hallgatóival. Hogyan cserkészi be hívei gondolatait, milyen a bevezetés, a hallgatóság figyelmének felkeltése. Az üdvtörténeti vonalvezetés mintha a folytatásos regények, tv-sorozatok világát idézné, ahol a bibliai szereplők a hallgatók kedvenceivé válhatnak: „Az a reménységem, hogy az előző igehirdetésem alapján mindnyájan megszerettük Jeremiás prófétát.” (186. old.)

A sorozat azáltal válik izgalmassá, hogy Végh Tamás azonnal tematizálja a bibliai történetet: Saul engedetlensége következik (1Sám 15), de már az elején felteszi a kérdést: „Amikor körül nézel, testvérem, talán a saját életedben vagy a tieid életében vagy e nagyvilág életében, felteheted a kérdést: Hol romlott el minden ennyire?” (88. old.) Máshol pedig: „Nagyon jó a mai igénk fényében megértenünk, hogy Isten minden szabadítást úgy végez el, hogy száz százalékig övé a szabadítás” – írja Mózes alkalmassági küzdelmét jellemezve az egyiptomi szabadítás kapcsán (42. old.). Vagy így indít: „Mai történetünk fő mondanivalója: Milyen az, amikor a gonosz lélek, és milyen az, amikor az Úr Lelke uralja egy ember életét.” (100. old.)

Józsue honfoglalásának tárgyalásakor a magyar történelmet idézi. „Az olvasott ige kétezer évvel a mi honfoglalásunk előtt hangzott el. Kétezer évvel azelőtt, hogy a hét vezér Árpád vezetésével a Kárpát-medencébe érkezett.” (53. old.) Akad olyan is, hogy az indítás egészen laza. Dániel próféta ellenállásának történetét (Dán 1) a következőképpen kezdi: „Hatása alatt vagyok a pénteki magyar–holland futballmérkőzésnek.” (205. old.) Ezek után valóban kíváncsian várjuk, miként vonatkoztatja azt a hitéletre, hogy a holland csapat több klasszissal jobb volt, mint a magyar. Kiderül azonban, hogy csakúgy, mint a futballban, a hitéletben is vannak erős hitbéli szintkülönbségek. Máshol önmagával indít: „Lelkészi szolgálatom első éveiben jártam.” (127. old.)

De történettel indítanak ezek a bevezető sorok is. „Olyan kedvessége a

mi Urunknak, hogy menet közben is meg-megsimogat bennünket.” (258. old.) Igazán megkapó, amikor Pál missziós útjának kibontását a „kölves”-sel indítja, vagyis azzal, hogy miként építették fel a rabok a balassagyarmati börtönkapolnát. (310. old.) A filippibeli börtönőr (ApCsel 16,23–34) megtérésének történetét pedig a gázvezeték bevezetésével kezdi, amikor is a fővezeték átkerül Európába, és Filippi csatlakozik rá először.

Az életszentség terei

A bevezetés után az alkalmazás legalább annyira fontos az üzenet bőr alá juttatásában. Az igehirdetési átkötések olykor egészen az intim szférák említéséig konkretizálódnak. Salamon asszonyainak bálványimádásától jutunk el egy kölni gyülekezeti jelenséghez, ahol az egyház kulcsos szobát tart fenn, „és bárki aki szeretkezni kíván, megkaphatja a kulcsot” (123. old.). De az igehirdető nem restell a prédikációban idézni olyan beszélgetést, ahol a könyvtárban arról beszélgetnek, hogy „kinek milyen volt az első szexes találkozása” (189. old.), s ennek kapcsán kritizálja a házasság előtti nemi életet. De a 3Móz 19 kapcsán rámutat a tetoválás spirituális dimenzióira is: „Azon gondolkoztam, hogy miközben valaki tetováltat, fölvesz valami szimbólumot. Emögött nem az Isten áll.” (189. old.) Máskor pedig az együttélés ellen beszél. „Hányan hallgatják Isten Igéjét, és mégsem kötnek házasságot. Csak úgy együtt élnek [...]. A szexualitást Isten a házasság kereteiben rendelte el.” (179. old.)

Az életszentség igénye nemcsak személyes szinteket érint, hanem közösségi, sőt politikai rétegeket is. Saul

engedetlensége kapcsán (1Sám 15) azt mondja: „Nézzétek a mai magyar valóságot: fentről lefele, akármeddig. Nincs kihirdetve, hogy szabad a rablás. Csak mindenki tudja, hogy a maga módján élnie kell. Sőt lassan oda jutunk, hogy új foglalkozási ág lesz, úgy nevezik, hogy megélhetési bűnözés.” (91. old.)

Van bátorsága megvallani hazaszeretetét, de úgy, hogy azt közben mindig felülírhatja az Isten-szeretet. Az ereklyéről szólva beszél erről: „Én nagyon szeretem a hazánkat, nem kell mondanom. Mégis fáj a szívem, amikor István király jobbjá körül forgolódik a tömeg.” (144. old.) Nála az is benne van az igehirdetési „pakli”-ban, hogy felszólítja a híveit: menjenek el szavazni. „Mi imádkozunk, de nem megyünk el szavazni? Ember, Isten azt mondta, hogy felelős vagy a családodért, a nemzetedért, az egyházadért, saját dolgaitok után lássatok, tulajdon kezetekkel munkálkodjatok. Nagyon világos az Ige üzenete.” (273. old.)

Hallatlanul aktuális témát feszeget a fogság utáni hazatérés Ezsdrás 1 kapcsán, amikor egyértelműen állást foglal a közösségi válaszadás szükségessége mellett, amit nem írhatnak felül a pusztán anyagi megfontolások. Felvidéki látogatása kapcsán a babiloni fogságból való hazatérést, az áldozatok árán is vállalt identitásőrzést hasonlíttja a magyar falvak elhagyásához: „Pozsonyban van a megélhetés, mit akarnak ezek, hogy így magyar, úgy magyar [...]. Megdöbbszem, mert ha már sem ez, sem az nem számít, akkor a végén már semmi sem fog [...]. A végén már nem számít sem a tisztesség, sem a család, sem a nemzet. Aztán elbukunk. Nem ment mindenki

vissza, de a maradék igen, és az lett az újjáépítés zsengeje. Kihordta az a nép a Messiást nekünk is”. (218. old.)

Formai jellemzők az inkluzivitás jegyében

Az igehirdetések elemzésekor ki kell emelnünk a kontextusokat, azt, ahogyan rendszeresen összedolgozza az Ószövetséget és az Újszövetséget. Az egyik helyen például Jeremiás próféta Isten-krízisééről beszél, arról, hogy miként menekülne tőle, mert benne „perzselő tűzzé” vált az Úr szava (Jer 20), másfelől pedig éppen az ad neki „szívbeli örömet” (Jer 15,16). Mindezt átköti Pál apostol igeélményéhez: „Ez a kincsünk pedig cserépedényekben van, hogy ezt a rendkívüli erőt Istennek tulajdonítsuk és ne magunknak.” (2Kor 4,7; 186. old.) Dániel történetét pedig így köti össze az Újszövetséggel: „Dániel ott van a veremben. Isten megőrzi őt, mert a küldetése még nem fejeződött be. Történhetett volna úgy is, hogy mártírhalált hal. Ahogyan Keresztelő János fejét leüthette a gyalázatos Heródes.” (211. old.)

Ami a stílust illeti, megférnek egymás mellett a görög és héber szavak magyarázatai és a triviális példák: a befőttesüvegbe rekedt légy, amely – hiába van nyitva az üveg – képtelen felfelé szállni” (274. old.), vagy az, ahogyan az *'ámén* igét elemzi néhány sorral följebb: „Hinni a Biblia eredeti nyelvén azt jelenti, valamit szilárdnak tartani, és ráépíteni az életünket”. (173. old.) Máshol az inkarnáció csodáját a hangyaboly áttelepítésének kudarcával szemlélteti. Képtelenség elmagyarázni a hangyáknak, hogy a kertásáskor útban vannak, és át kell telepíteni őket,

hogy megmenthessék a fészkeket. Az igehirdető így zárja ezt a képet: „Én azonban nem tudok hangyává lenni, és ezt megtenni, de az Isten megtette, hogy emberré lett.” (249. old.) Ézsaiás látomása (6. rész) kapcsán Isten szentségéről beszél: a magasfeszültségű áramhoz hasonlítja azt, ami redukálva jött el hozzánk Jézusban: „Isten Jézusban redukálta magát arra a szintre, hogy meg lehetett fogni, érinteni [...], és nem csapta agyon őket a mennyei áram”. (160. old.) A Szentháromság titkát pedig így egyszerűsíti le: „Mert a Szentlélekben Jézus jött vissza, csak más halmazállapotban”. (213. old.) Vagy: „Pünkösdkor Isten kitöltötte a Szentlelket, és ebbe a világhálóba mindenki bekapcsolódhat a hite karjával, amint a kis autók a Vidámparkban bekapcsolódnak az elektromos hálóba, és mozgásba jönnek.” (321. old.) Máshol pedig a transzcendens kapcsolatot példázza a trolibuszal: „Itt van a te valód, ami olyan, mint a busz, és ott az áramszedő. És Isten az áramszedőn keresztül adja az eligazítást, azon keresztül veszed a mennyei üzemanyagot. Így tudod őrizni és áldott módon kibontakoztatni a saját magad és a körülöttered élők életét.” (355. old.) Egyebütt pedig ezt írja: „Isten Jézus keresztjén takarédba tette a boldogságomat.” (99. old.). Az örök élet valóságát a villával példázza: az elhunyt kérése, hogy kisvillát kell tenni a koporsójára, mert gyerekkorában ez emlékeztette az asztalnál, hogy a java még hátravan: az édesség ezután következik. (272. old.)

A formai jellegzetességekhez tartozik a sok versidézet. Pál apostol az Agrippa király előtt témát Bonhoeffer *Aldó hatalmak* című versével zárja.

(361. old.) Máshol pedig a *Ki vagyok?* című versét idézi. (135. old.) Belekerül az igehirdetésbe Bódás János verse is, az *Újfelző* (244. old.), és nagyon gyakoriak az igehirdetés énekes összefoglalásai. Pál apostol tengeri viharát a 300. dicséret felolvasásával zárja: *Lelkem drága Jézusa*. (368. old.) Ilyen zárás még az *Aldott Jézus földre jöttél* című 472. dicséret (150. old.) vagy a *Mindig velem, Uram* kezdetű ének is (277. old.), illetve Czákó Jenő lelki várfalakról írott verse a nehémiási idők várfalépítéséről szóló igehirdetés végén. Az is előfordul, hogy a záróidézet egy teljes történet: Max Lucado 3,16 – *A remény* című számát meséli el, az érzelmek húrjain adva elő a mennybe-menetel utáni tanítást (Jel 21,1–5).

A sokféle idézet a teopoézis hangulatát teremti meg a prédikációk végén, amikor is az Isten-megjelenítést más művészeti ág, az irodalom eszközeire bízunk, s amellyel a másik agyfélteke működése indul be, és az üzenet így más szinteket is megérint. Az ének- és versidézetek irracionális síkra teszik át a témát, az érzelmeket mobilizálják, és sajátos hangulatot idéznek.

De nemcsak az emelkedettség van jelen a prédikációkban, hanem gyakran fűszerezi mondandóját amolyan kegyes szlenggel is, mint pl.: „a király lazára veszi az engedelmisséget” (91. old.). Anániás hezitálásánál, hogy menjen-e el Saulhoz, vagy nem, beszél neki: „Le vagy maradva, Anániás. Pál már imádkozik.” (304. old.) Máshol: Pál apostol „ezerrel viszi” az evangéliumot (307. old.). Viszont nagyon plasztikus kép a „gabonamag-állapot” (213. old.) vagy a semleges és az alkalmas idő megkülönböztetése (228.

old.). Zákéusról pedig így ír: „Gondolom, aki látta, hogyan mászik a pénzeszsák, jól kinevette.” (256. old.)

Beféjezés

Végh Tamás kötetének értéke, nevezetesen a sok-sok bizonyágtételbetét, s az, hogy a megtért hívő élet megvalósíthatóságát hirdeti, olykor hátránya is. Túlságosan a kegyesség kezdeteire koncentrálnak. Pedig nemcsak az történik, hogy Saulusokból Paulusok leszünk, hanem – Pilinszky Jánost idézve – az is, hogy Paulusból romlunk vissza Saulussá. A keresztyénség története és napjaink történései számtalan példával illusztrálják ezt a folyamatot is. Nemcsak a „kegyelem érintése” képes maradandó változást okozni (273. old.), hanem ugyanilyen parancsoló erejű lehet a „hitetlenség érintése” is – ahogyan Pilinszky fogalmaz.² Kár, hogy erre vonatkozóan kevés utalást találunk. Persze ez bizonyos fokig

érthető: az áldásorientált Végh Tamás soknak ilyesmire nincsenek antennái.

Végh Tamás igehirdetői hatékonyságának kulcsa teológiai hitvallása: ő az alapkérdés megválaszolására és megcselekvésére hivatott: „A döntő kérdés nem az, hogy hallottuk-e, hanem hogy azok közé tartozunk-e, akik élnek az Igét.” (183. old.)

Nyugalomba vonulásakor valóban életes Igét, vagyis a helyhez, városhoz, gyülekezethez és időhöz kötött, saját kézjegyével, szókinccsel ellátott, a maga érzésvilágán átszűrt „életnek beszédét” – adta tovább ezzel a kötettel a következő nemzedéknek. Zárómondatnak beillik ez a vallomása is: „Soha nem az elhívott tesz szívességet azzal, hogy az Úr rendelkezésére áll, hanem számára rendkívüli ajánlódék, hogy használja őt az Úr.” (307. old.)

Használjuk hát mi is szellemi hagyatékát!

Vörös Éva

² Pilinszky János: Paulusból – Saulus. In: Pilinszky János: *Szög és olaj*. Budapest, Vigília, 1982, 36–38.